

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

25

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • ליל ערב ראש השנה תשע"ב

נאמר בהיכל הכולל "עטרת שלמה" בבית המדרש צעירים בני ברק

בעולם הזה, ומאידך מי שמורד במלכות ועובר על חוקי התורה הוא מזיק לעצמו, ואינו מזיק כלל למלך, כי הקב"ה אינו צריך אותו, וכמו שכתוב (איוב לה, ז) "אם צדקת מה תיתן לו", ועיקר החטא הוא לרעתו של החוטא שמאבד ומפסיד חיי נצח.

והעונש על החטא הוא לא נקמה על העבר, אלא לצורך תיקון החטא כדי שיחזור בתשובה, וכמו שאומרים בסליחות לערב ראש השנה "ואתה השם חשבת לצרף סיגנו ולהסיר בדילנו ולשבור את לבנו הזונה ולהתם טומאתנו ממנו על כן הגליטנו ובגויים זריתנו", ואם אדם נכשל בחטא חמור שצריך יסורים שממרים, המטרה של היסורים זה לשפשף ולהוריד את החטא, כי היה פגם שנדבק משהו בנפש, ועל ידי היסורים הנפש מקבלת יותר טהרה, אבל זה בתנאי שיחזור בתשובה, כי מי שאינו עושה תשובה ותולה את היסורים במקרה, על זה נאמר והיה אם תלכו עימי בקרי וגו', ורק עם תשובה והכרת החטא, והכרה שהיסורים הם ממרקים עם קבלת היסורים, אז זה מכפר ומנקה עד שנעשה נקי וצדיק.

ונמצא שכל הדין בראש השנה, וכל המשפט לפי המעשים, לפי הזכויות או חלילה להפיץ, זה הכל לטובתו של הנידון, כי מי הוא הדיין והמלך? אבינו מלכנו! אב שהוא מלך, הוא הדיין והוא גם האב, הרחמן המרחם הוא הדיין, והוא דן ברחמים, כמו שאומרים בראש השנה "זוכר יצוריו לחיים ברחמים", כי במידת הדין לבד אין העולם מתקיים, וכמו שאמרו חז"ל (הובא בפירש"י בראשית א, א) כי בתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין, וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים והקדים מידת רחמים ושיתפה למידת הדין.

זוהי הסיבה שאנו שמחים בדין, כי הדין הוא לטובתנו, ואמנם לא תמיד אדם יודע מדוע זה לטובתו, אבל גם יסורים הם לטובתו, כדי שיחזור בתשובה ויזכה לחיי נצח, ויש יסורים שהם חוץ מהגיהנום, וכמו בשכר המצוות יש פירותיהן בעולם הזה, כך גם יש יסורים שהם בנוסף לעונשי הגיהנום, ומכל מקום זה תמיד לטובת האדם, כי השופט והדיין הוא אבינו האב הרחמן שחפץ בטובתנו, לכן אנו שמחים.

ופירותיהן בעולם הזה שמקבלים עבור המצוות הם פירות של עולם הבא, כמו הקרן שקיימת לו לעולם הבא, שזהו תענוג שאין לשער, תענוג הנשמה, שהגוף אין לו תענוגים כאלה, וכשם שייסורי הגוף הם פחות מייסורי הנפש בגיהנום, וכמו שאמרו (ברכות נו, ב) שהאש שלנו היא אחד משישים באש של גיהנום, כי הגוף אינו מסוגל לסבול יסורים כאלה, ורק הנשמה עומדת בזה וסובלת יסורים איומים, כך גם תענוגי העולם הזה אין להם שום ערך לגבי שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא.

וכבר שנינו בפרקי אבות (ד, יז) "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה", ושמעתי מאמורי"ר זצ"ל שביאר כוונת התנא "מכל חיי העולם הזה", שאפילו אם יתקבצו אצל אדם אחד ברגע אחד כל התענוגים שהיו מבריאת העולם ועד סופו לכל אנשי העולם, זה פחות מקורת רוח בעולם הבא, וקורת רוח אינו ממש התענוג האמיתי, ואף על פי כן זה יותר מכל תענוגי העולם הזה. וכן ביאר מו"ר הגה"צ

אנחנו עומדים בערב ראש השנה, היום האחרון של השנה, פחות מעשרים וארבע שעות לפני יום הדין, יום אחד בשנה חשוב שנה, וכתוב בספרים שיש ארבעה זמני תשובה, בכל יום לפני השנה, כל שבוע בערב שבת, כל חודש בערב ראש חודש, וכל שנה ביום האחרון, בערב ראש השנה, זהו זמן של תשובה שאפשר לתקן על כל העבר, תיקון על כל השנה. כיצד מתקנים? אם עושים מה שצריך ומה שחייבים לעשות, מה חייבים:

כתוב בשולחן ערוך (או"ח תקפא, ד) שמכבסים ומסתפרים בערב ראש השנה, וכתב המשנה ברורה (ס"ק כ"ה) להראות שאנו בטוחים בחסדו ית' שיוציא לצדק משפטינו, וכן איתא בירושלמי (ר"ה א, ג) "אמר רבי סימון כתיב כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים וכי' אי זו אומה כאומה הזאת בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו שאינו יודע היאך דינו יוצא אבל ישראל אינם כן אלא לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחים זקנם ואוכלים ושותים ושמחים", והיינו שצריכים להיות בשמחה, ולשמוח בדין, וצריך ביאור מה שייך שמחה, הרי מבואר בכל הספרים שיש אימת הדין, ומי יודע אם ייצא זכאי בדינו, וכיצד אפשר לשמוח?

והנה אמרו חז"ל (ר"ה טז, א) "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם", צריכים לומר את הפסוקים של מלכויות, שעל ידי אמירת הפסוקים "תמליכוני עליכם", וצריך ביאור וכי אם לא אומרים את הפסוקים הקב"ה אינו מלך העולם? הרי השם מלך, השם מלך, השם מלך, השם מלך לעולם ועד, ומלכותו בכל משלה, ומהו עניין שתמליכוני עליכם?

ויש לבאר כי העבודה בראש השנה היא שתמליכוני "עליכם", שכל אחד צריך להמליך את הקב"ה על עצמו, כי יש מלך העולם ויש מורדים במלכות, וכל אחד צריך לחשוש אולי אני מורד במלכות, כי אם אני לא עושה את מה שהמלך רוצה הרי אני מורד במלכות, והעבודה בראש השנה היא להמליך את הקב"ה על עצמו, שלא יהיה חלילה מן המורדים במלכות.

ובאמת יש הבדל, כי כל מלך בשר ודם קובע חוקים ומשפטים בשביל טובת המדינה, אך יכול להיות שזה לא לטובת היחיד, ולפעמים היחיד היה יכול להרוויח הרבה יותר אם לא היו החוקים, והוא מוגבל מצד החוקים, והמלך דואג לטובת המדינה כולה, כי מפני כך המליכו אותנו, לנהל את המדינה כמו שצריך לטובת המדינה, אבל היחיד לעצמו יכול להיות שזה לא לטובתו, ואף על פי כן אם יעשה נגד המלך הוא מורד במלכות.

ולעומת זה הקב"ה שציווה אותנו את חוקי התורה, הרי המטרה של החוקים היא לטובת כל יחיד ויחיד, ואמנם זה גם לטובת כל העם, כי כשהיחיד חוטא הוא מזיק לכל הכלל, כמו שכתוב אצל עכן (יהושע ז, א) "חטא ישראל" - כי החטא של עכן עשה פגם בכל כלל ישראל, וכנגד זה צדיק אחד מגן על הדור, וכמו שביקש אברהם אבינו שאם ימצאו בסדום עשרה צדיקים זה יגן על כל המקום, כי הצדיקים היו משפיעים על כולם צדקות והכנעה למלך, וכשאדם מקיים את חוקי המלכות של מלך העולם, הרי זה לטובתו שיזכה לעולם הבא וחיי נצח ופירותיהן

והקב"ה הוא אבינו ועושה לנו טובות יותר מאב, והוא ית' יצר בטבע את אהבת האב לבנו, וכן כל המידות הטובות שהם דרכי הקב"ה ועל זה נצטוונו והלכת בדרכיו, ומפני הכרת הטוב יש אהבת השם בטבעו של כל אחד ואחד, אלא שיש בני אדם שאינם מרגישים את הכרת הטוב.

וכמו שיש אב ובן עסוקים במסחר, שבשעת המסחר האב אינו חושב על הבן ומסיח דעת ממנו, אבל האהבה קיימת, ומתי שיחשוב עליו ייזכר בו, ואם ישמע איזה בשורה טובה ממנו ישמח מאד, ואפילו שהוא מסיח דעת מן האהבה, הרי האהבה קיימת, כך גם אהבת השם הרי היא קיימת בטבע, אלא שבני אדם מסיחים דעת מן האהבה.

והדרך לחזק את האהבה היא על ידי התבוננות וידיעות, וכמו שפירש"י שם מדברי הספרי "מהו האהבה? והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומתדבק בדרכיו", והיינו על ידי שיודעים את כל הנהגת הבריאה ואת האמונה האמיתית של "שמע ישראל השם אלוקינו השם אחד", על ידי זה ממילא יש אהבת השם, והאהבה באה לידי ביטוי באהבת התורה והמצוות, שיש חשק ללמוד, והלימוד מעניין ומשמח, כי אהבת ומתיקות התורה זה תוצאה מאהבת השם, שאם הוא אוהב את הענף, זה בא מהשורש של אהבת השם.

וכן אהבת הבריות שציוותה התורה (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", כיצד אפשר לצוות על אהבה? מפני שיש בטבע האדם אהבת הבריות, וכפי שרואים ילדים קטנים שאוהבים זה את זה, וראיתי בעיני כשכואב לילד אחד הילד השני מתחיל לבכות, זהו טבע אהבת ישראל, והמצוה היא לסלק את הנגיעות ולהוציא לפועל את האהבה הטבעית.

וכן אהבת חסד זה בטבע האדם, ואם אדם עושה חסד מאהבה, הוא נמשך לזה ונהנה מהחסד, לא מפני שיודעים שעשה חסד, אלא גם כשעושה חסד בסתר, ואף אחד לא יודע ממה שעשה, הוא שמח שעשה דבר טוב, ואינו מדבר על זה, אבל הוא שמח בלבו, ויש לו הרגשה מאד נעימה, שכך טבע האדם שאוהב לעשות חסד.

לכן אם אנחנו מקיימים "תמליכוני עליכם", בוודאי זוהי תשובה מאהבה, שהוא מתחרט על כל החטאים, וכל מה שעשה טעה ושכח ועכשיו הוא לא שייך לזה, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה ב, ב) כי התשובה השלמה היא שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, והיינו שעכשיו אינו שייך לאותו החטא.

ואפילו אם אחר כך ייכשל עוד פעם בחטא, זהו יצר הרע חדש שהתגבר עליו, כיון שלא עסק בחיזוק תמיד, ואם לא ממשיכים להתחזק אזי היצר הרע מתחזק, כי היצר הרע אף פעם אינו נח, וכמו שכתב בחובות הלבבות (שער ייחוד המעשה פ"ה) שאתה ישן לו והוא ער לך, היצר הרע אינו ישן!

והעצה היא להמשיך את ההרגשים האלה של אימת הדין לכל השנה על ידי זכירת השם ית', וטבע האדם שהוא שוכח ומסיח דעת מיד, וכמו שכתוב (משלי כג, ה) "התעייף עיניך בו ואיננו", וכך הטבע בכל דבר, שאדם מסיח דעתו ושוכח, לכן צריך שתהיה קביעות יומיומית בספרי המוסר, כדי שלא לשכוח.

ויודע כי מי שלומד מוסר בכל יום, לא משנה כמה זמן, כל אחד לפי הטעם שלו, באיזה ספר מוסר שהוא מרגיש שמשפיע עליו, אם הוא לומד בספר מוסר שמעניין ומרגיש טעם בזה, הרי הוא מתחזק בכל פעם, ומוסיף עוד חיזוק ועוד חיזוק.

ויש גם יחידים שאסור להם ללמוד ספרי מוסר, כי מחמת זה הם נכנסים בפחד ומתח, וזה לא צער וחרטה על החטא שאכפת לו על מה שנכשל, אלא הוא כבר מתוח ונכנס ללחץ ובלבול הדעת, וכבר היו כמה בעיות כאלה, צעירים ומבוגרים, שלא ידעו מה זה תשובה ומה זה מוסר, ואחד אמר לי שכשהוא לומד שערי תשובה הוא מתוח ולחוצץ, ואמרת לו שלא ילמד שערי תשובה אלא ספר אחר של חיזוק האמונה שאינו מפחיד אותו, כי אף שבוודאי הפחד הוא דבר טוב מאד, היינו רק פחד שאינו בא מתוך עצבות.

ואם אדם עומד לפני משפט, ואינו יודע מה יהיה למחר ביום המשפט, הרי הוא עסוק למצוא עצות, ומחפש עורך דין, ומלמד אותו מה שיכול לטעון, ומשתדל לעשות מעשים טובים, ולתקן את החטא שעשה,

ומעתה אם הקרן הקיימת לעולם הבא זה תענוגים כאלה, בוודאי גם הפירות בעולם הזה הם תענוגים לא פחות מזה, כגון תענוג של תורה שעליו אמרו "אשריך בעולם הזה", וכתוב בספרים שאין לשער את התענוג של מתיקות התורה, וידוע האור החיים הק' שכתב (דברים כו, יא) "שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא ייחשב בעיניהם מלוא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם", ומסופר על הרבה גדולים שעשו ניתוחים בלי הרדמה, כי התעמקו בתורה ולא הרגישו כלל את היסורים, זה הכוח של מתיקות התורה, שזה מרתק כל כך עד שלא מרגישים את הכאב, זה פירותיהן בעולם הזה.

ואם כן עלינו לדעת כי הדין בראש השנה הוא אבינו מלכנו, ואפילו אם יפסוק יסורים רחמנא לצלן זה לטובת האדם, כי היסורים מרפאים אותו ונעשה אדם אחר, ועל ידי היסורים יש לו הרגשה יותר נעימה, שהוא נעשה בעל מדרגה ואין לו שום קשיים, והוא מרגיש יותר את מתיקות התורה, כי הנפש יותר נקיה, ומקבל יותר מתיקות התורה.

משל למה הדבר דומה לאדם שזוקק לניתוח להצלת חיים, והלכו אצל המנתח הכי טוב שיש בארץ, הרי אפילו שבשעת הניתוח ולאחריו יהיו יסורים, כולם שמחים שמצאו את המנתח הטוב ביותר, כי אצלו הרפואה יותר בטוחה, ואפילו שיש כאבים הרי זה כדאי לסבול אותם בשביל הצלת החיים.

ואמנם יש חילוק, כי בניית היסורים אינם התרופה אלא הניתוח, והיסורים הם רק כתוצאה מהניתוח, ואילו ביסורים של משפטי השם היסורים עצמם זה התרופה והכאב הוא המרפא, וככל שהכאב גדול יותר זה מרפא יותר, והשופט הוא אבינו מלכנו, והדין הוא משפט צדק, עם מידת הרחמים, והכל לטובה, לכן שמחים בערב ראש השנה, כי בוודאי הדין יהיה לטובתי, ואפילו שלא יודעים אם יהיו כאבים או לא, אבל איך שיהיה זה לטובה.

ועל זה אמרו "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם", שאם תמליכוני עליכם אז תזכו בדין, והיינו אם מתנהגים כמו עבדי המלך, ומקבלים את מלכותו, בלי מרידה, ועושים את רצון המלך מאהבת המלך, כמו שאמרו (אבות ב, ד) עשה רצונו כרצונך, על ידי זה בוודאי יש את כל הזכויות, וזוהי התשובה הכי טובה שיכולה להיות, כי זו היא תשובה מאהבה, שבזה אמרו (יומא פו, ב) זדונות נעשות לו זכויות.

ובאמת האהבה היא בטבע האדם, וכתוב במסילת ישרים פרק י"ט כי אהבת תורה ואהבת השם זה היינו הך, וכל אהבת תורה ושמחה בתורה ובמצוות זה ענף מאהבת השם, כמו שיש עץ עם שורש וגזע, והשורש לשמחת התורה והמצוות זה אהבת השם הטמונה בעומק נפש האדם, ואם האהבה לא הייתה בטבע, לא היה שייך לצוות "ואהבת את השם אלוקיך", כי אי אפשר ליצור אהבה בידים, והאהבה זה דבר טבעי.

וכמו שיש אהבת משפחה, אהבת האב לבן, שהיא אהבה טבעית, אפילו שהבן אינו מכיר את האבא, ואף פעם לא ראה את אביו או תמונתו, ונולד כשאביו היה במדינה רחוקה, ומאז לא נוצר שום קשר ביניהם, אם הבן יודע שיש לו אב והאב יודע שיש לו בן, הרי בוודאי יש אהבה ביניהם, והם מחכים לשמוע זה מזה, ורוצים לדבר או לכתוב זה לזה, וזוהי אהבה טבעית של האב לבן.

והנה אבינו שבשמיים אנחנו לא מכירים אותו, כי הוא ית' אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, אבל כשרואים את כל הטובות, שזהו שער הבחינה בחובות הלבבות, להכיר ולדעת שכל מה שיש לי זה ממנו ית', וכמו שאמרו חז"ל כל הנשמה תהלה יה - על כל נשימה ונשימה תהלה יה, וכי זה דבר טבעי הנשמה והגוף וכל יצירת האדם? מי יכול לעשות דבר כזה? הרי המוח של האדם הוא כמו מחשב שאין בעולם כמותו, כמה שאדם יכול להגיע ולחשוב ולהבין במוח שלו, והכל זה בריאה ויצירה של הקב"ה.

וכשאדם יודע שהקב"ה עושה לו את כל הטובות, שער הבחינה מביא ממילא לעבודת האלוקים, כי בטבע האדם יש לו הכרת הטוב למיטיבו, ואפילו אם אדם זר היה עושה לו את הטובה היה מכיר לו טובה על כך,

וכשהשופט רואה שהוא רוצה לתקן הרי הוא מתחשב בזה, אבל מי שנכנס בעצבות הוא נעשה משותק ואינו מסוגל לעשות כלום, והחריטה היא צער אך לא עצבות, והעצבות היא נגד מצות התשובה, אבל באמת רק יחידים סובלים מדברים כאלה, ורוב הציבור יכולים ללמוד שערי תשובה, ואינם נכנסים במתח מחמת זה.

ואם יש קביעות בכל יום ללמוד ספרי מוסר, לא משנה איזה ספר מוסר ולא משנה כמה זמן, העיקר שיש קביעות כמה רגעים במה שמושך ומעניין, על ידי זה החיזוק נמשך, ומוסיף עוד חיזוק ועוד חיזוק, והאדם מתעלה ומתעלה, בתורה ובתפילה ובמידות טובות, וכך בכל העניינים צריך להתנהג עם יישוב הדעת, להתקדם לאט לאט בכל פרט ופרט עד שמגיעים לשלמות.

ויש דבר חשוב לדעת בעניין תורה, כיצד לומדים תורה? הנה בברכות התורה אנחנו אומרים "והערב נא השם אלוקינו את דברי תורתך בפנינו", המצוה היא שהתורה תהיה עם עריבות ומתיקות. כיצד לומדים עם מתיקות? דבר שמעניין ומובן יש בו מתיקות, ואם לומדים דבר קל ופשוט זה מרתק ומושך ויש בזה מתיקות, אבל אם מתעכבים הרבה על דבר קשה שאינו מובן זה לא מרתק ולא מעניין.

ובאמת צריכים לדעת כי אין אנו יכולים להבין את כל סברות הגמרא, שהרי רבא התבטא ואמר על הדור שלפניו (עירובין נג, א) אנו כי אצבעתא בקירא לסברא, והיינו שלא היה יכול להבין את סברותיו של רבה שהיה בדור שלפניו, מפני ירידת הדורות בסברא, וכל שכן אנו הרחוקים הרבה מזמן הגמרא, איננו יכולים להבין את עומק סברות הגמרא, וטבע האדם שהוא נמשך ללמוד יותר בכמות ובפשטות, ויש בזה יותר מתיקות.

ויש גם עניין ללמוד מתוך סקרנות וכמו שפירש"י על הפסוק (דברים ו, ו) "והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצווך היום" - "לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצים לקראתה. דיוטגמא מצות המלך הבאה במכתב", עכ"ד, והיינו כמו כשהמלך מוציא חוק חדש, שכולם מבררים ורוצים לדעת מה נאמר בחוק, מפני שיש סקרנות לדעת את זה, וכמו שאנשים נמשכים לקרוא עיתון כדי לדעת מה החדשות בעולם.

וכך גם בתורה יש חדשות, וכשמתחדש לאדם איזה הלכה שלא ידע אותה מקודם, או שמתעוררת אצלו קושיא עצומה בלי תירוץ, קושיא כזאת שאף פעם לא חשב עליה, ופתאום יש לו תירוץ כל כך פשוט, ומתברר שהקושיא הייתה נגד השכל והיא טעות, הרי זה מעניין מאד, ויש אפילו יהודים חילוניים שלומדים גמרא מתוך סקרנות, כי זה מעניין ומושך אותם, זה נקרא כדיוטגמא חדשה.

וכלל הדברים הוא ללמוד עם מתיקות לפי טבעו של כל אחד ואחד, והטבע של רוב הציבור הוא, שאוהבים לשמוע עוד ידיעה ועוד ידיעה, וככל שהדברים יותר מובנים בפשטות, דברים שאפשר להסביר אותם לכל אחד, וכל אחד יכול להבין את זה, זה מושך יותר ומרתק יותר. לכן תורה עם התמדה זה לא קשה, כי אם לומדים בצורה המתאימה לפי טבע האדם, זה מושך מאד וקשה להפסיק באמצע!

ודאי שעיקר הגדלות בתורה הוא בסברא כמו שאמרו בגיטין (ו, ב) "אטו כל דלא ידע הא דרבי יצחק לאו גברא רבה הוא, בשלמא מילתא דתליא בסברא לחיי, הא גמרא היא וגמרא לא שמיע ליה", אבל הסדר להגיע להצלחה בתורה אי אפשר בלי ידיעה מרובה.

ובעניין תפילה כבר סיפרתי המעשה באברך אחד שהיה בוכה תמיד בתפילות בראש השנה, ועכשיו בשנים האחרונות הפסיק לבכות, והצטער מאד על הירידה שאינו מצליח לבכות בתפילה, וכיצד יוכל לעשות שיבכה כמו בשנים עברו? והתייעץ בזה עם מישוה, והלה הסביר לו שאי אפשר לבכות בכונה, ובכיה זה דבר טבעי, כשכואב מתחילים לבכות, וכשלא כואב לא בוכים, ואם הוא נמצא במתח וטרוד כיצד לבכות, בוודאי לא יצליח לבכות, ורק אם יתפלל באופן טבעי ויפסיק לחשוב על זה, אז מתוך רגש יוכל להתעורר לבכיה.

ואמרת לי שכתוב בספרים כי גדולי המקובלים שידעו את כל סודות התפילה, בשעת התפילה היו מתפללים כמו ילד קטן, עם כוונת פירוש

המילים הפשוט ללא שום כוונה נוספת, וכמו שהביא המשנה ברורה (צח, א) "ואל יכוון האדם בשמות וייחודים רק יתפלל כפשוטו להבין הדברים בכוונת הלב וכו', ובתשובת רש"ל העיד על הר"ש שאמר אחרי שלמד סתרי הקבלה שהוא מתפלל כתינוק בן יומיו", וקיבל האברך את העצה והתפלל כמו שאמרו לו, ובכה באותה שנה יותר מכל השנים!

וצריכים לדעת כי התפילה אינה עצבות אלא תענוג, וכמו שהאר"ך בזה המסילת ישרים בפרק י"ט, והביא שם מדברי המדרש "כשתהיה עומד לפני להתפלל יהא לבך שמח עליך שאתה מתפלל לאלוקים שאין כיוצא בו", כי התפילה משמחת, שהאדם מרגיש שיש לו עם מי לדבר, והוא עומד ומדבר עם אבא, זה לא צער ולא מתח אלא תענוג!

ובעניין מידות טובות לכל אחד יש מידות טובות בטבעו, אלא שיש חשבונות ונגיעות כמו שכתוב (קהלת ז, כט) "האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים", וכמו שאנו רואים אצל קין והבל שהיו שני אחים, ואף על פי כן מחמת חשבונות של קנאה פרצה מריבה ביניהם, שכבר היה יצר הרע בעולם לאחר החטא בעץ הדעת, ואפילו שהיה עולם גדול והיה מספיק לשניהם, כל אחד רצה את כל העולם, ומחמת זה הייתה מחלוקת ביניהם, עד כדי כך שקם קין על הבל אחיו ויהרגהו! ובאמת כתוב בספרים שיש בעולם מספיק שפע ברוח לכל העולם, וכל אחד היה יכול לחיות חיים מאושרים.

והנה אנחנו כולנו בעלי מידות טובות ועוסקים בתורה, ואף על פי כן מצוי לפעמים שאדם אינו מרוצה מהרוחניות שלו, ומפני שהוא מתמיד הוא רוצה ללמוד יותר, ורוצה יותר תורה או יותר תפילה, וכיוון שאינו מרוצה מעצמו אין לו מצב רוח, ואמנם הוא כועס רק על עצמו, אבל אין לו מצב רוח וסבר פנים יפות, ובני הבית סובלים מזה, כי בבית הוא משוחרר ומרגיש שהוא בעל הבית ואינו חייב לאף אחד כלום, ומתנהג בחוסר סבלנות, ובמקום לעשות אווירה נעימה ושמחה בבית, הוא משרה אווירה של קדרות, ואפילו שאינו מתכוון לזה, וכל כוונתו היא לשם שמים, ואינו שונא אף אחד מבני הבית, אף על פי כן הוא לא נותן בבית את השמחה שהייתה צריכה להיות.

ומעשה שהיה עם אברך שהיה מתמיד גדול, ומרוב שהיה שקוע בלימוד, לא היה מדבר דברים בטלים עם אף אחד, לא בבית ולא עם החברותא, וכשהיה מגיע לביתו היה אוכל ונח וחוזר לתלמודו, כי זה היה בעיניו 'ביטול תורה' וחוסר התמדה, ובמשך הזמן ראה שהילדים התחילו להתייחס אליו כמו לאדם זר, והרגיש שהוא כמו אורח בביתו, עד שהסבירו לו שלא זו דרך התורה, וכל אדם צריך מיעוט שיחה, וצריך שתהא דעתו מעורבת עם הבריות, וצריך לחשוב גם על השני שהוא זקוק ליחס וצריך שישמחו אותו, כי התורה מחייבת את זה ואין זה ביטול תורה, והתחיל לעשות כך ונעשה אדם אחר לגמרי, ועכשיו הוא כבר מדבר עם כל אחד ושואל בשלומו, ונעשה אדם שמח ומאושר, והוא גם לומד בהתמדה, כי זה לא סתירה להתמדה.

אלו הם הדרכים שצריכים חיזוק בהם, חיזוק להיות בחכמה ובשמחה עם מצב רוח טוב, עם אימת הדין.

והנה מצד אחד כתוב שמכבסים ומסתפרים בערב ראש השנה, ומצד שני אמרו חז"ל (ר"ה כו, ב) מפני מה תוקעים בראש השנה בשל אילים כפופים, משום דבראש השנה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי, ופירש"י שם, "כמה דכייף איניש - בתפילתו פניו כבושים לארץ טפי עדיף", והיינו שצריכים להיות בהכנעה מפני שעומדים לפני משפט, וצריך ביאור אם כן מדוע מכבסים ומסתפרים בערב ראש השנה, וכי אין זו סתירה להכנעה?

ואולי יש לפרש כי באמת בראש השנה עצמו צריכים להיות בהכנעה, לא במתח ולא בצער אבל בהכנעה, כי המלך רואה אותי כל הזמן ואני נמצא ביחד עם המלך, לכן אני מתנהג בהכנעה כמו שהמלך רוצה, כדי למצוא חן בעיני המלך, וכמוכן שהכל צריך להיות מתוך אווירה נעימה של שמחה, שכל דיבורו בנחת עם הבריות, אבל באופן שרואים את

ההכנעה, ואילו בערב ראש השנה שעדיין עומדים לפני הדין והמשפט, אז אפשר גם להיות בשמחה, לכבס ולהסתפר.

וההכנעה צריכה להיות גם בפנימיות, להרגיש שאני צריך את החסד של המלך, ואינני מחשיב את עצמי כלל בכל הזכויות שיש לי, ואפילו שיש לי זכויות אני חייב יותר, כי בדרך כלל אדם אינו יוצא ידי חובתו, ואפילו רבי יוחנן בן זכאי בכה בשעת פטירתו שאינו יודע באיזה דרך מוליכים אותו.

זהו העניין של מלכויות, מתוך אהבת השם, לפי טבע האדם, ולפי טבע כלל ישראל, עם שמחה ביחד עם הכנעה, וכך נזכה לכתובה וחתימה טובה!

אין ראייה משנים קודמות שיצא זכאי בדין

נדפס בקובץ "לאורם" ימים נוראים תשע"ב

ידוע כי פעם הייתה אימת הדין גדולה מאד בחודש אלול, ובימינו לא רואים ולא מרגישים את אימת הדין, ובדרך כלל אדם מרגיע את עצמו וחושב, שהרי בכל שנה יש יום הדין בראש השנה, ותמיד בכל השנים יצא זכאי בדין וכל השנה עברה עליו בטוב, והוא סבור כי הוא בחזקת זכאי וצדיק והדרך שהוא הולך בה היא דרך טובה ונכונה, ויכול להמשיך את החיים שלו כמו שהיה רגיל עד עכשיו, כי בשנה שעברה לא היה צדיק יותר ממה שהוא עכשיו, ואם בשנה שעברה יצא זכאי אין שום סיבה שגם השנה לא יזכה בדין, ככה יש שחושבים ומרגיעים את עצמם.

ושמעתי פעם מהגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, שדיבר שנה אחת בישיבה ביום כיפור לפני כל נדרי, כשמרן הרב מפוניבז' זצ"ל היה בחוץ לארץ, ואמר כי אדם חי באשלויות שבשנים הקודמות יצא זכאי בדין, כי כל השנים הקודמות עברו עליו בטוב, אבל באמת אין זו ראייה, כי שמא באמת כבר בשנים שעברו יצא חייב בדין, והורידו לו שנה אחת או יותר מקצבת שנותיו, וכן כתב הראב"ד בהשגות על הרמב"ם (הלכות תשובה ג, ב): "לא כמו שהוא סובר שכשאמרו רשעים נחתמים לאלתר למיתה שמיד מתים, ואינו כן כי יש רשעים חיים הרבה אלא נחתמים לאלתר שלא ימלאו ימיהם שני הדור שנגזרו עליו", עכ"ל.

וכשאדם אינו מנצל את החיים כראוי מורידים לו מקצבת שנותיו, כי מן השמים העניקו לו את החיים כדי שישתמש בהם להרבות כבוד שמים, שזה תכלית הבריאה, וכמו שאמרו (אבות ב, יב) "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", ואם הוא לא מנצל את החיים, ומבזבז אותם לא על התכלית האמיתית של כבוד שמים וחיי העולם הבא, אם כן למה לו חיים, וכל אחד צריך לחשוש שמא כבר הורידו לו שנה אחת או כמה שנים מחייו והוא אינו יודע מזה, ואולי אם יחזור בתשובה יאריכו את ימיו, אבל אם לא חזר בתשובה אינו יכול לדעת מה נגזר עליו ומה יהיה בעוד כמה שנים.

ומלבד זאת גם אדם אינו יכול לדעת מה שנגזר עליו בנוגע לחיים נצחיים, ומי יודע אם זכה לסייעתא דשמיא כמו שהיה יכול לזכות, וכל אחד אם יעשה חשבון יראה שיש מקום לזכות לסייעתא דשמיא יותר ממה שיש לו, ואם כן יש לחוש שמא לא יצא זכאי בדין בשנים הקודמות, ולכן לא זכה לסייעתא דשמיא גדולה יותר ברוחניות, לכן אין מקום להיות רגוע ולחשוב, כשם שזכיתי בדין בשנים הקודמות כך

אזכה גם השנה, כי באמת אי אפשר לדעת אם אכן יצא זכאי או שנתחייב בדין.

ויש עוד סיבה שאי אפשר לדעת אם יצא זכאי בדין, מפני שכתוב (דברים ז, י) "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", ופירש"י, "בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא", והיינו שרשעים נותנים להם את העולם הבא בעולם הזה, כדי שלא יהיה להם חלק לעולם הבא, ואילו הצדיקים מקבלים יסורים על חטאיהם בעולם הזה, בשביל שיהיה להם עולם הבא, כי העולם הבא הוא חיי נצח והעולם הזה הוא כחלום יעוף, וכיון שהם מחשיבים יותר את העולם הבא נותנים להם את העולם הבא, והרשעים שמעדיפים את העולם הזה מהעולם הבא, נותנים להם את שכרם בעולם הזה כמו שהם רוצים.

ולכן אין מקום להיות רגוע ממה שעבר את השנה במצב טוב, כי שמא הוא רשע שנותנים לו את שכר המצוות בעולם הזה במקום העולם הבא, וידוע שהשלי"ה חיבר תפילה מיוחדת שלא יאכל את העולם הבא בעולם הזה, וכך גם מצינו (סנהדרין קא, א) שאמר רבי עקיבא לרבי אליעזר שמא ח"ו קיבל רבי עולמו וכו', וכל אחד צריך לפחד שלא יקבל שכר בעולם הזה על חשבון העולם הבא, ועדיף לחיות חיי צער בעולם הזה ולא להפסיד את העולם הבא, וכמו ששמעתי מבעלי מוסר כי העולם הזה הוא פנסיון יקר מאד, שאפילו כוס תה עולה שם הרבה מאד, ועל כל הנאת העולם הזה משלמים ביוקר בעולם הבא.

ושמעתי בשם הגר"א והרמח"ל (מאמר החכמה) שביארו מה שמבקשים בימים נוראים "זכרנו לחיים" ואחר כך "וכתוב לחיים טובים", מה הם חיים ומה הם חיים טובים? וביארו בזה כי מתחילה מבקשים על חיי הנצח, לזכות לחיי עולם הבא, ואחרי שמבקשים על עולם הבא בלי שום חשבונות ותנאים על העולם הזה, אזי מבקשים גם על 'חיים טובים' בעולם הזה, שלא יהיו קשיים המפריעים לחיי התורה והמצוות, והכל יהיה בצורה נוחה בלי קשיים ובלי יסורים, כי היסורים הם ניסיונות ואנחנו לא רוצים ניסיונות, אך מתחילה מבקשים על העולם הבא.

וכשאדם יודע ומכיר שכל חיי הנצח שלו תלויים במעשים הטובים, וגם העולם הזה שלו תלוי לפי המעשים הטובים, ממילא בעמדו לפני הדין והמשפט הוא משתדל ומחפש עצות כיצד לזכות בדין, וכמו שכתב רבינו יונה (ב, יד) "ובעת אשר יידע האדם כי יביאו את דינו לפני מלך בשר ודם, הלא יחרד חרדה גדולה וישית עצות בנפשו, ובכל דרכי חריצות יחיש מפלט לו, ולא תעלה על רוחו לפנות על ימין או על שמאל ולהתעסק ביתר חפזיו", וקל וחומר לפני משפט מלך מלכי המלכים הקב"ה, כמה צריך להשתדל ולחפש עצות כדי לזכות בדין.

לעילוי נשמת הרבנית
מרת רחל בת הג"ר יעקב משה ע"ה
נלב"ע א' תשרי תשס"ו *
לעילוי נשמת
האשה מרת מרים בת דוד ע"ה
נלב"ע א' תשרי תשס"ז
ת. נ. צ. ב. ה.